

- Marzec A., *Widmontologia. Teoria filozoficzna i praktyka artystyczna ponowoczesności*, Warszawa 2015.
- Mendel M., *Wspólny pokój Gdańsk. Miejskie modi-co-vivendi w badaniu metodą krytycznej historii miasta* [w:] *Miasto jako wspólny pokój. Gdańskie modi-co-vivendi*, red. M. Mendel, Gdańsk 2015.
- Mendel M., *Pedagogika miejsca wspólnego: miasto i szkoła*, Gdańsk 2017.
- Obracht-Prondzyński C., *Dylematy związane z kaszubską tożsamością* [w:] *Spółeczność kaszubska w procesie przemian. Kultura, tożsamość, język*, red. K. Kleina, C. Obracht-Prondzyński, „Kancelaria Senatu” z. 12, 2012.
- Obracht-Prondzyński C., *Aktywność kulturowa Kaszubów na ziemi bytowskiej. Doświadczenia przeszłości i stan współczesny*, „Przegląd Zachodniopomorski” z. 3, 2017.
- Zemsta emancypacji: nacjonalizm, uchodźcy, muzułmanie: zagrożenia i wyzwania kryzysu uchodźczego*, red. T. Nowicki, Gdańsk 2017.

Michalina B. Hładun¹⁰

Mateusz Rutkowski¹¹

¹⁰ Uniwersytet Gdański, e-mail: michalina.hladun@gmail.com.

¹¹ Uniwersytet Gdański, e-mail: mateuszrutkowski111@gmail.com.

Pomiędzy swojskością a obcością. Obrazowanie nastroju Kaszub / Zwischen Eigen und Fremd. Stimmungsbilder der Kaschubei pod redakcją Miłostawy Borzyszkowskiej-Szewczyk i Oliwii Murawskiej, Gdańsk 2019

Wydany jesienią tego roku katalog *Pomiędzy swojskością a obcością. Obrazowanie nastroju Kaszub / Zwischen Eigen und Fremd. Stimmungsbilder der Kaschubei* jest wyjątkowo ciekawą pozycją na rynku wydawniczym.

Publikacja jest efektem niemiecko-polskiego projektu, realizowanego przez studentów studiów magisterskich antropologii kulturowej Uniwersytetu w Moguncji oraz filologii germańskiej (Pracownia Badań nad Narracjami Pamięci Pogranicza) na Uniwersytecie Gdańskim. We wstępie do książki znajdziemy wprowadzenie do tematu nie tylko pod kątem historii Kaszub, kwestii regionalnych, narodowych czy etnicznych, ale także kulturowych.

Młodzi badacze przez jeden majowy tydzień 2018 roku wędrowali z północnej do południowej części Kaszub. Ze względu na krótki czas badań terenowych oraz brak znajomości języka zdecydowano o wykorzystaniu multisensorycznego podejścia badawczego (metoda etnografii zmysłowej) poprzez tzw. fotoetnografię i etnografię zmysłów. Przyszli adepci antropologii wszystkimi zmysłami badali i poznawali region, kulturę i tożsamość Kaszub. Elementami projektu były też wystawa fotografii i towarzyszący jej katalog.

Uczestnicy projektu odwiedzali kaszubskie muzea, miejsca kultu religijnego, wspólnie wędrowali przez lasy, brodzili w jeziorach, delektowali się regionalnymi daniami, a także wspólnie muzykowali i podziwiali poranne zorze.

Na publikację patrzę przede wszystkim oczami artysty grafika. Album zachwyca swoją formą wizualną, poczynając od matowego papieru, na którym został wydrukowany, dopracowanej szaty graficznej, bogatego zestawienia fotografii, a na indywidualnych tekstach i relacjach uczestników projektu skończywszy.

Z mojej perspektywy naturę i tożsamość kaszubską zobrazowano w sposób niezwykle plastyczny, wrażliwy, zmysłowy, na pograniczu fotografii artystycznej i onirycznej poetyki. Jednocześnie zachowano walor „poznawczy”, szczęśliwie daleki jednak od fotografii komercyjnej folderów reklamowych.

Odnoszę wrażenie, że uczestnicy projektu podeszli do przedsięwzięcia z „czystą kartą”, jak dziecko, które poznaje świat bez bagażu kulturowego i zachwyca się z pozoru błahymi rzeczami. Fotografie wyróżniają się świeżością spojrzenia, lekkością i bezpretensjonalnością. Właśnie ten sposób ukazania Kaszub ujął mnie najbardziej i myślę, że zachwyci też czytelników.

Zastosowana konwencja przywołuje na myśl kultowe już filmy obrazujące miasto z krańca naszego kontynentu – Lizbonę. Niemiecki reżyser Wim Wenders w *Lisbon Story* (1994 r.), a także Andrzej Jakimowski w *Imagine* (2012 r.) pozwalają widzowi odkryć nastrój miasta w taki sam zmysłowy, nieśpieszny sposób. Przedstawienie miejsca właśnie poprzez zmysły (w filmach naturalnie istotną rolę odgrywają także dźwięk i ruch) rzeczywiście pozwala odbiorcy dzieła poczuć nastrój i charakter miejsca. Oczywiście, oglądając film czy przeglądając fotografie, nie pocujemy na twarzy słońca, bryzy czy zapachu leśnego igliwia, ale dobrze oddany nastrój to przybliża.

Jak podają twórcy wystawy i katalogu na ulotce promującej przedsięwzięcie: „Z pomocą fotografii chcemy ukazać, w jaki sposób studenci z Moguncji przeżywali, przewędrowali, obserwowali, wizualizowali oraz za pomocą wszystkich zmysłów postrzegali Kaszuby”.

Pomiędzy swojskością a obcością. Obrazowanie nastroju Kaszub może zainteresować badaczy regionu, a także zwykłych miłośników kultury kaszubskiej. Twórcy i autorzy publikacji przekroczyli utarte schematy w konwencjonalnym przedstawianiu Kaszub – ich historii, kultury i tożsamości, a przede wszystkim prezentacji wizualnej. Katalog może być inspiracją, także dla tych, którzy myślą, że znają już Kaszuby – do odkrycia ich na nowo. Posłużyć może również jako alternatywny „przewodnik” po regionie. Ukazanie Kaszub poprzez postrzeganie zmysłowe, nastroje i fizyczne wręcz „przewędrowanie” okazało się świetnym pomysłem.

Karolina Podoska¹

¹ Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku, e-mail: karolina_podoska@wp.pl.